

קדושת הארץ קדמה לקיום מצוותיה בפועל

"כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם ושבתה הארץ שבת לה. שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור כרמך ואספת את תבואתה. ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ" (נה בד)

ל"מ/כ"ג
ה'ר"ג

הסדר, לכאורה, צריך היה להיות הפוך: קודם "שש שנים תזרע" ואחר כך "ושבתה הארץ", ולמה נאמר "ושבתה" בתחילה?

אלא, ביאר סבי הגאון רבי יצחק רוזנטל, רז"מ ישיבת "מדרש בני ציון", יש הבדל מהותי ויסודי בין חוץ לארץ לבין ארץ הקודש: בחו"ל הכל חולי חולין ואין כל קדושה מצד עצמיות המקום, ורק על ידי קיום המצוות יכול האדם לקדש קצת את המקום ומלאו. לא כן בארץ ישראל - על ידי קדושת הארץ הטבעית ומעלתה העצמאית, באנו לידי חיוב המצוות התלויות בארץ, שכן קדושת הארץ היא מצד עצמה ורוממותה, כי הקב"ה ברא את כל ארצות תבל ובחר מכולן את ארץ ישראל, ונתקדשה הארץ על ידי שתי קדושות: הראשונה בימי יהושע והשניה בימי עזרא.

מתוך קדושתה היחודית והעצמית של ארץ ישראל, חלו בה כל חיובי המצוות התלויות בארץ, ובפרט מצות שמיטת הארץ, שהושרשה בתוך עצמיות הארץ, עד שתיכף כשבאו לארץ וכיבשו וחילקו - כבר חלה בה קדושת השמיטה בכת, שלאחר שש שנים תשבות הארץ בפועל.

לכך נאמר קודם כל "כי תבואו אל הארץ וגו' ושבתה הארץ", ורק לאחר מכן "שש שנים תזרע שדך" - משום שקדושת הארץ קדמה למצוות התלויות בה.

מתוך הקדמתו לספר "זכרם ציון" - הלכות שביעית

Lubavitcher
rebbe

The Last Word

"THE LAND SHOULD REST A SABBATH TO GOD, YOU MAY SOW YOUR FIELD FOR SIX YEARS..." (v. 2-3)

The order in the text seems to be reversed: for the six work years precede the Sabbatical rest year, and not vice versa. Hence, the text should have first mentioned the six years of planting, and then decreed the resting.

However, the lesson here is: When one comes to the Land and desires to establish one's way of life which involves "working the soil," it is necessary to bear in mind that first and foremost, as an idea and as a goal, is to prepare a "Sabbath to God"; not the "earthly" and material, but the spiritual and sacred. This approach will ensure that one does not become submerged by the material and mundane aspects of life. Moreover, bearing constantly in mind the above idea and goal will transform the six mundane working years; they will lose much of their drabness and become more refined and meaningful. Furthermore, the change and elevation of the six years will also raise the seventh year to a higher plane.

Similarly, in daily life there are those aspects which have to do with material preoccupations (to earn a livelihood, etc.) and "common" necessities, such as eating and drinking, etc. - all those aspects wherein there is no pre-eminence in man over animals. But there is also the area of "earthly rest" - of breaking away from mundane living. Here, too, the teaching of the Sabbatical year is that it is necessary to begin the day with the idea and approach that although it may be necessary later in the day to engage in "mundane" activities, the essence and purpose of these things are to attain a "Sabbath unto God." In this way, even the mundane aspects will attain refinement and real content, while the aspects of holiness and Godliness will be intensified and elevated to a higher order. This is the way to attain a complete and harmonious life.

(Free translation of excerpts from a public letter written by the Rebbe during the Days of Selichos 5725)

ובתורת כהנים (פרק א פסקא ב) "שבת לה", כשם שנאמר בשבת בראשית "שבת לה", כך נאמר בשביעית "שבת לה" י"ג. עיין רמב"ן י"ד. אולם לעניות דעתי נראה, דדינא אחי לאשמועינן, דכמו דקדושת שבת חלוקה מקדושת יום טוב, דשבת קביעא וקיימא, ויום טוב ישראל קדשי להו, וביום להקדים זמנו או לאחר, לא כן שבת קביעא וקיימא [עיין ביצה יו, א י"ג]. כן חלוקה קדושת שביעית מקדושת יובל, דכל מה שנוהגת בשביעית נוהג ביובל, רק דיובל תליא אפ"ל תקעו י"ג, או לא שלחו עבדים לחירות י"ג, או לא התזירו קרקעות י"ג, אז מותר בחרישה וזריעה ואינו יובל כלל י"ג, כמפורש לקמן ובראש השנה דף ט, ב י"ג. וכן

ל"מ/כ"ג
ה'ר"ג

1

ספק הרמב"ם להלכה פרק י משמיטות י. לא
כן שמיטה, הוא קדוש בעצמותו, ואסקעתא
דמלכה הוה, ואינו תלוי בקדושת ישראל. לכן
גבי שביעית קאמר "שבת לה". ואף אם לא
ספרו מגין השנים ולא השמיטו וגדרו שדותם
באבנים, בכל זאת הוא הפקר ופטור ממעשר
ואסקעתא דמלכא הוא. [ומזה מוכרח דלא כשיטת
רז"ה דצריך לקדש שביעית גם כן]. ועייני מהרי"ט
(חלק א סימן מב) שהאריך הרבה בזה. לא כן
יובל כתוב בו (פסוק כ) "וקדשתם" — שאתם
מקדישים אותו. "כי יובל הוא קדש תהיה לכם"
(פסוק יב), וכמו שכתוב גבי ימים טובים (לעיל
כג, ז) "מקרא קדש יהיה לכם". משום ששמיטה
מורה על חידוש העולם "כי לי הארץ", כמו
שבת, אבל יובל מורה על שילוח עבדים, שזה
כיציאת מצרים וכיום טוב שהוא "זכר ליציאת
מצרים". ואם היא יובל, אז (פסוק יא) "לא
תקצרו את ספיחיה (ולא תבצרו את) נזיריה".
אבל בשביעית כתוב (פסוק ה) "קצירך...
ונזירך", שהאדם מוכרח שלא לזרוע ולא
לזמור. רק ביובל תלוי אם הוא יובל, וכמו
שבארתי, שעשו בית דין הדברים האלה.

pe 4

(6)
pe

6

21

(5) פאסקא תרבה

וקראתם דרור בארץ לכל ישיביה.
דוקא כשכל יושביה עליה היובל נוהג.
אבל משגלו שבט ראובן וגד חצוי שבט
מנשה בטלו היובלות (ערכין ל"ד). אבל
שמיטות נהגו אפילו אח"כ. ומה בין יובל
לשמיטה? והנה כבר הבאנו דברי המדרש.
שמצות שמיטה, לנטוש ולהפקיר את
מקור פרנסתו במשך שנה תמימה. —
זיא המצוה היותר קשה שבתורה
המקיימים אותו המה בבחינת מלאכים.
זהכתוב קורא אותם "גבורי כח עושי
דברו". ואם בשמיטה כך ביובל עאכ"כ.
שהרי אז צריכים להפקיר את השדות
והכרמים במשך ב' שנים רצופות, דבר
שלא יאומן כי יסופר בדורותינו, שאמנם
היה כדבר הזה בישראל; מלבד זה הלא
היובל מחייבת שילוח עבדים והחזרת
שדות לבעליהן. נמצא, שהשומר שביעית
קדוש יאמר לו והמקדש את שנת
החמישים ומקיים דיני יובל — "קדש
הקדשים" יקרא. ואחנו בימינו אלה.
כשבעוה"ר עלינו לשכנע את החנוני,
שיסגור את חנותו רבע שעה לפני
השקיעה, והוא מתעקש. — יושבים
ותמהים, איך ירדנו פלאים! הלא אבותינו
עזבו את מקור פרנסתיהם במשך ב'
שנים רצופות ושילחו את עבדיהם
והחזירו את שדותיהם, ולא הכל מהם
שאלו "מה נאכל"... ושואלים, במה זכו
להגיע למדרגת מלאכים בשנת השמיטה
ולמדרגת "שרפים" בשנת היובל? והנה
ישראל קדושים הם וארץ ישראל קדושה.

קחו קדושה נפלאה, "קודש הקדשים".
ולדוגמא נקח קדושת ישראל וקדושת
תפילין, שלמרות קדושת כל א' מישראל
מותר הוא לכנוס לבית הכסא; ואם אין
מקום משומר להניח את תפיליו, רשאי הוא
להחזיק את התפילין בידו ולכנוס לבה"כ.
אבל אסור לו לכנוס לשם ותפילין בראשו
ובזרועו. ולמה? מפני שע"י התחברות
ב' הקדושות: ישראל עטור בתפילין
בזרועו ובראשו "מתיצרת" קדושה חמורה.
שא"א בשום אופן לזלול בה. והוא הדבר
בישראל וארץ ישראל; כל א"א מהם
— קדושה רגילה, אבל כשהן מתחברות
והיהודי יושב על אדמת הקודש, הוא
מתעלה בקדושתו למעלה למעלה. וכן

6

11

16

24

26

31

36

41

46

51

מתעלה ע"י זה קדושת הארץ, ואם בכל
המצות אמרו, אינו דומה מועטין העושיין
את התורה למרובין העושיין את התורה
(ת"כ תחלת בחקתי), בישיבת א"י ע"י
יהודים עאכ"כ. הרי תראה, שהאבות הק'
ישבו בא"י ולא נטפל להם השטן למנוע
אותם מזה, וכאשר שב יעקב עם י"א בניו
מלבן, גאבק עמו סמאל במעבר יבוק, על
גבול א"י, ובהדה"ד ח"א ד"א בארנו,
שרצה השטן למנוע ישיבת "עדה" שלמה
של יהודים בא"י, ומרש"י מגילה ג' על
האמור "הא דרבים" — "דהתם כל ישראל
תו" — נראה שיש הבדל גדול בין תלמוד
תורה דרבים לת"ת של כל ישראל; והכי
נמי יש הבדל בין מצות ישיבת א"י דיהיד
לישיבת א"י דרבים ובין ישיבת רבים
לישיבת כל ישראל (ודיעקב ובניו היתה
ישיבת "כל ישראל", שבזמן ההוא, ולפיכך
השתדל השטן להפריעם מזה). וממילא
א"ל, שלהשגת קדושה גדולה כיובל
(לגינות בח היתהודי גדול עד כדי נטישת
השדות ב' שנים רצופות והחזרת שדות
לבעליהן ושילוח עבדים) צריכים
התחברות של קדושת ישראל וקדושת
הארץ המיושבת ע"י כל ישראל, ורק קדושה
כפולה ומכפלת כזאת (יחד עם קדושת
יוה"כ), יש בכחה להניע את ב"י להיות
כשרפים ואופנים ולקיים דברים, שאין
בכח אנושי לקיימם. ולפיכך היובל נוהג
רק כש"כל יושביה עליה", כשכל ישראל
יושבים בא"י ומתיצרת ע"י זה קדושה
עילאית, הנותנת עוז ותעצומות לעם, אבל
לקיים מצות שמיטה די במצב של קדושה,
המתקבלת אפילו מישיבת מקצת ב"י
בארץ הקודש, וגם ע"י קדושה זו יש
בכח ב"י לקיים מצות שמיטה.

2

7) אמר ר' זכור וי'ג

ממכר לעמיתך. לעמיתך איזה סחור אונאה ואי איה סחור אונאה לעובר
כובש²⁰ (בכורות י"ג א').
ממכר לעמיתך. הניא, ענין כשאיה סוכר לא תהא סוכר אלא לעמיתך, ה"ל ובי ממכרו
ממכר לעמיתך²¹ (תוי"ט).

9) תורה ומצוות

9) סוכן

(י"ז) ולא תונו. אפילו בדברים וגניבת דעה ועצות רעות¹³, אפילו
בלתי שום דררא דממונא. כי אני ה' אלהיכם. אלהי הקונה ואלהי
המוכר. ומקפיד אני על אונאת כל אחד מהם.

1) וכמה מרבותיו האחרונים הוכיח בקול עז ומגזן על
של מנונה זו, ולי מה יקרין וחנינים דברי
גדול אחד מן האחרונים בענין זה, והוא בני בלח
הגולה (ת"ת ר"ם סי' שמ"ח ח"ל, ואלו שחב"ד
לדורות שרשימי מי שנדלו והשפירו מן פטת שבעט
זה הנוים ולא הלוי וירדו נכסייה לעמיתן
ולא היתה אחרים ברכה, ורבים אמר קדשו ה'
והחירו פטת הנוים דבר תשוב גדול והשפירו
והלוי והייתו יתרו לשלויים, עכ"ל. ועל
דברים נאמרו אלה נאמר שפטים יתן פשיב
דברים נסתים.
11) וביותר נכבדים דברים אלה לבודע קרות חי
סחוק בעל כה"ג חתן כתיבת דבריו אלה,
כי הוא ויתו ועירו ומדינתו הן חסדה לקבלת
הריקים סחוק לבנת ח"ח ונדך סלח נעלו כתיבים
וכפי שחשד הוא עמו, ללא טלם בגולה ח"ן
חלומה כתיבים עלה ספר מברכות (לוח הכנה)
לדעת סדרי כתיבים וילא נאמר הלבו והתקף הארץ
לקבל הנוים* (מהקדמתו הראשונה לש' כה"ג
לא"ח) ועל פד הכי אהשפרנס וסם סוכ ויהייתם
סכרו זה ואמרי טעם אלה, ועם כל אלה סם
כה נאמנה רוחו ויקרה לנו לכל הנבואה בללם.
12) סין ר"ם אלה הקודם וזקף לכלן, מדייק
זה מסכל לקון פתיך, ודריש ליעוד מוסרי שישמר
מקודם לשעיתו, וכן דבריה סמוכה לענין קריה.
עיקר

1) דבר פשוט הוא דלירי בטכר
אלוים כמים הקדושים שלא היו חלמיים ביעור
הסם ומרוב מרואם נדמו לפרוץ חיות ובי פתיקים
(עצרת האדם והקניי ולישוב העולם וסדרה, ומש"כ
הרמב"ם בספיק"ג כ"ק ס"ד כהא דשור של ישראל)
שנח לאור של סוכר כוכבים סוכר ח"ל, ולא יקנה
שניין דבר זה (דפסוק) כמו שלא יקנה שניין
שחית כסמחה ובל"ס שלא חלוא, עין כי מי שאין
ט שנתו חמדת האטמיות לוי כנלל האדם על
11) על האמת, והכלית מילואו לטוך האדם, עכ"ל.
12) וכל הדברים האלה מריים על כליות הפדן שסוכב
והיך על השמים ספרים כמים הקדושים שלא היו
מן הסוכב בלל, ואמר במדיניות סכ"ל אינם מלאים
כלל, והכוננו הדבר כוב נ"ס משפטים בספוק ודי
עמ שור א"ס א"ס ח"ח רש"י, ור"ם.
13) הדברים לאמרו (נאן). ולפי"ו יהיה גם כונת הדרכה
14) סל לעמיתך אה סחור ובי, ר"ל לעמיתך סם לו
פוך דרים ומשפטים יררים כין אדם לחירו, ילא
עובדי כוכבים כללה סלן לסם דרים ומשפטים
קרים, וסם אלה סוכדי אלוים ספרים סוכרנו,
והטעם מביאר.
15) ובנוגע לזכירה מריבה ותוסה מרלם מרבותו
באיור אטמה וספסל לכל א"ס סכל אומה
ונסן, עין כשיבמ"ל לררוב"ס ס"ח מ"כ דכלס ארץ
קרא חנר על אלה האנשים החסידים ספרים ומגיש
לכל אדם ודבריו חלבים לבטת לסם לכתוד ה' והאמה
וישראל, וביס ח"ל, ואלו ככונת עלו כה"ח מחשב
אזון ומשבר חמיק, כרי ה"ח חמור כי חושבת ה'
כל טעה של, עכ"ל.

The Creator does not want you to cheat His children.

וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו.
(ויקרא כ"ה י"ד)

"AND WHEN YOU SELL ANYTHING TO YOUR FELLOW MAN OR BUY
FROM YOUR FELLOW MAN, YOU SHALL NOT CHEAT ONE
ANOTHER." (Vayikra 25:14)

1 Sforno (to verse 17) comments that the Almighty is the G-d of
the buyer and the G-d of the seller and He does not want anyone to
cheat a buyer or a seller.

When selling something to another person or when buying from
someone, if you keep in mind that the Creator is his G-d you will
6 be very careful not to deceive him in any manner. If the son of an
emperor or of a president of a powerful nation would purchase
something from you or sell you something, you would be extremely
careful not to cheat him. Either you would have respect for his
father and out of that respect you would be honest with him. Or
11 else you would fear retribution if you would deceive him and his
father found out about your deception. This should be our attitude
in our monetary dealings with other people. The Almighty is their
Heavenly Father and He commands you to be honest with them.
Either out of respect for the Almighty or out of fear of Him you
12 should be meticulously careful not to cheat another person in any
way.

16)
Growth
through
Torah

Rabbi Nachman of Kossov was once asked, "How is it possible
to think of the Almighty when someone is involved in business?"
Rav Nachman replied, "People find it quite easy to think about
21 business matters when they are involved in praying. Similarly, if
someone really wants to, he can think of the Almighty while
engaged in financial matters."
3

95 ULKU ZSUA NU LELI ANZAI DIES UMIU' UADAI NU LELI ICU NAI:
 TANKU NI UNILU KAU CI TEU KUID CI U"UGL U"U" KAU ZAN ANZAI' ITOLO
 ZLEAI LD CLC ZANIZ NISI ANZAI U"U UMIU' UAU ZSUA NAI CI CS KILL
 EKZ UNCOU UTAI NU UAIUAI TEU UNILU MUMANA ZDIZ LAIU CEUAI

NA EKZ UTAI TEUCU GLAU"

15 ZHILL AIU"'" CANL OCU LELI NU EINILU KZ UGAIU U"Z' DO UNILU IZAI
AK OIE UAI TILNI ZN INIU ZKID CS NAI' ULD IDIUCO EI "MATEI TEUCU U"
 OIE UAI ALGIE CS AI U"U LD "LIGIO" ENZU IZAI NULIO U"U' ALIGIO
 LAUL UAI UAIU LIGIO NISI ENZAI NZ UAIUO' NZU UUGZS ZU, M"NL
 AU IA CI ZNLO ZKAIU NI IZNI AIKI IIE UAIU' MAI TE' NZAI NO ZS
AIUAIU NU AKIO UTAI IAI' UAIU AGUAI ZUAIU NU AIKI UAI UAIU'
IAIUCO ZUAI' IIZIO NU IAI UAI CI' AIUAIU EKADAI IAIUAI CI UGAIU'
 NZU ZSUA AIKI' AKIO IAIU ZNLO AKADAI UAI UAIU IZAIU CI ALIGIO

22

UAIUAI IAIUAI ZUAI UNLO' NZ OIE UAIU NISAIUAI

h

UAIU AIKI UAIUAI UAIUAI UNZU UGAI ZUIGIO' UZAI UNILU IAIUAI UAIU
 ZSUAU AKIAU UAI KZ IIE AIU' UAIU' CEKI UAI NIAI MAI UAIU ALGIAI'

IZAI CI NU UGAIU CIUAI:

"NI OIE UAI ALGIE CS AI U"U" TEU NZ UNILU U"Z (MATEI ZN UAIU AIKI)
 CLAI EDIA IAI UAIUAI' INI ENAI OCU NU UGAIU UNILU AK UGAI
 ENZAI UAIUAI UAI LELI ZAIU NU UGAI "AIUAI ZIE U' IAI ZN NULU"

h

UAIUAI CI ZUKAI NISI ZSUA AIU ZNUL TEUCU UAIUAI:

NISI IAI AIKI UAIUAI' UAIUAI KZ U UAIUAI AKAI OAI U"UGL U"U"
 IEL UAI CI NZU IZS UAIU UZAI IAI' IZAI EKZ UNCOU ZSUAU' CI UAIU
 ZNUL CI NU UAIUAI ZUAI EI IZAI U"UGL U"U" ZUAIU AIUAI EKZ' CI
 TEU NI EKZ UNCOU AKAI AIUAI AK UAIUAI ENZAIU EDIAU MAIU

h

UAIU AIKI IAI ZUKAI ZUAIU:

MAIUL' CLAI ZENI KZ UTAI NZAIU LELI MAI UGAIU ZUAIU NU LELI' ULD
 UNILUAI AK NAIU AIKI ZAIU UGAIU' UAIUAI TEUCU UAIUAI U' AKAI
 IAI MAI AI U"UGL U"U" EKZ UAIU CLC ZUAIUAI TEUCU UAIUAI

Handwritten notes in the left margin, possibly "UAIUAI" and "ZUAIUAI".

(11)

ICI IAI' UAIUAI AK AIUAI NZU IZAI IZAIUAI UGAIU IZAIUAI:

NZU IZAI AIKI UGAIU' UGAIUAI IZAIUAI IZAI ZI' UAIUAI TEUCU UAIUAI ZI
 CEAIU NUL AIUAI UAIUAI ZN ZAIUAI IZAIUAI UAIUAI IZAIUAI IZAIUAI' CI LELI

"UAIUAI" AIUAI ZUAIUAI EKZ UAIU' IZAIUAI "UAIUAI IZAIUAI NZ UAIU" (AIKI U)
 "AIKI" GELAI TEUCU UAIUAI" IZAIUAI IZAIUAI UAIUAI "UAIUAI" - IZAIUAI
 UAIUAI EI' UAIUAI IZAIUAI "UAIUAI EI" (AIKI NZAI AIUAI IZAIUAI UAIUAI IZAIUAI
 NAIU UAIUAI (AIKIUAI UAIUAI)) AIKI MAI UAIUAI IZAIUAI UAIUAI UAIUAI
 "AIKI AIKI NAIUAI IZAIUAI UAIUAI UAIUAI EI" (AIKI U)

בעיירתי הקמתי תלמוד תורה וקופת גמ"ח שאני מנהלם בעצמי, המוסדות התפתחו יפה, אך העבודות בשני שטחים אלו גוזלות את זמני, על כן נאלץ אני להזניח את עסקי הפרטיים והם סובלים... רעיתי החלה להציק לי ודרשה במפגיע שאמסור את הנהלת המוסדות לאנשים אחרים, אני עצמי איני רוצה לעזוב את הטוב והחסד, ומשום שלום בית הגענו שנינו לכלל החלטה למסור את הכרעת הענין לרבינו ה"חפץ חיים", וכאשר יאמר כן יקום.

(12)
se

מכיון ששמעתי עתה מפורש יוצא מפי כהן גדול - כי אף אם "טוב וחסד" רודפים אחרי האדם באמת, ומפריעים לו בעסקיו הפרטיים, בכל זאת אל יזניחם וימשיך לעסוק בהם, קבלתי את תשובתי לשאלתי, שאלת החיים החשובה, וממחר הנני לבשר לרעייתי את הכרעת רבינו.

רעיונות לחיזוק ובסחון במצבנו הקשה כעת באה"ק

ב"ה כ"ה אייר תשכ"ו

היום סיפר איש אחד שדיבר עם גוי ערבי אחד מהמצב אשר כל הממשלות של הערבים נתאגדו עם נאצר ימ"ש, נגד ישראל. ואמר לו היהודי שאנחנו בוסחים באלוקינו שישמור אותנו. וענה לו הערבי למה לא עזר לכם כשהיטלר ימ"ש השמיד ששה מיליון יהודים, ומנין אתם יודעים שכעת ישמור על שני מיליון שלכם. והאיש נתבייש ולא ידע מה להשיב. והנה אמרתי ששאלה כזאת לא טוב שתהי' ח"ו נוקפת בלבנו בלי לידע מה להשיב לעצמו, עכ"פ שלא ליסול ביאוש ח"ו.

(13)
עקוב
סנימ
סל' סוכני

והנה אציע פה כמה דברים ותשובות חזקות.

א) הנה איתא בגמ' אצל חוני המעגל ששאל כמה פעמים בענין הגשמים לא כך שאלתי ולא כך שאלתי, ושלחו לו חכמים אלמלא חוני אתה היה חייב גדוי, ובלשון רש"י על שהיה מטריח את קונו. אלא שאתה מתחטט כבן לפני אביו. עכ"פ נלמוד מזה שכל הנסים שעושה השי"ת למעלה מהטבע נקרא כביכול טרחה לפני השי"ת. והנה איתא בגמ' כתובות לגבי מי שטוען טענת בתולים שהוא נאמן, כי חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה. והנה כיון שהקב"ה הקים ישוב זה בנסים גדולים וגלויים לעיני כל, שברחו אלפי ערבים מפני קומץ של יהודים, ובמשך כל השנים הנסים במלחמת סיני, וכן כמה פעמים נתאגדו סורים ומצרים ונתפרדו, והאיך הקב"ה שאנו קוראים אותו בעל מלחמות עפ"י תיקון אנשי כנה"ג, לומר כן בברכת יוצר, היאך תוכל להתחולל מלחמה בלי שיחתום עליה בעל המלחמות. האם נוכל לחשוב על מב"ה שלא יקיים גמ' זו הנ"ל, חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה.

ב) איתא בגמ' מפני מה זכה עמרי למלוכה ארבע דורות, מפני שבנה עיר בארץ ישראל ושם העיר שומרון שהיתה מליאה מכל מיני ע"ז שבעולם.

ועפ"י זה צריכים אנו להתקיים הרבה יותר כיון שבנינו הרבה עיירות וכמעט בכל עיר, בית כנסת או תלמוד תורה. וגם אחרי כל המצב אצלינו אין שום ע"ז נמצא בהם. ואחד הראה מה שמצא בפירוש דעת זקנים בעלי התוס' בפרשת בהר פסוק נ"ה: אני ד' אל, וסמך ל"י לא תעשו לכם אלילים, ומה שייד זה לכאן, (ע"ש שמפרש הפסוקים על ענין הגאולה), אלא אומר אני שבא ליתן טעם על מה אנו נגאלין בלא קיום המצות, משום שמ"מ הרי קיימו דיבור לא יהיה לך אלהים אחרים, עכ"ל. ועפ"י פירשתי נוסח התפילה פודנו ומצילנו מעולם הוא שמך ואין לנו, "עוד" א' זולתך סלה, הכונה שכדאי זכות זה שלאחר אלפי שנות גלות, "עוד" לא החלפנו אמונתנו באמונה אחרת, לפדות אותנו ולהצילנו.

26
31

ג) בהרוגי היטלר ימ"ש. היה ביניהם מאות ואלפים צדיקים בעלי תורה ומעש"ט ומדת הרחמים ודאי המליצה שבכותם יבטלו הגזירה, ובכ"ז גברה מדת הדין ר"ל. א"כ מדה כנגד מדה גם לא ישמעו למדת הדין המקטרגת מחמת העוונות, ותגבר מדת הרחמים לבטל כל גזירות רעות ח"ו. וממש כטענה זו אנו מזכירים כל יום אחר פרשת העקידה, כמו שכבש אברהם אבינו ע"ה את רחמיו מעל בנו יחידו כן יכבשו רחמיה את כעסך מעלינו וכו'.

ד) בפ' עקב (פרשה ט' פסוקים ד' ה' ו') כפול ומשולש: כי לא בצדקתך זכו' אתה בא לרשת את הארץ, כי ברשעת הגוים וכו', ללמדנו כי גם אחרי שיגלו, ובעת הגאולה האחרונה שיצטרכו עם ישראל לחזור לארצם, הם מלאים עוונות ח"ו, ויחשבו בלבם איך ובאיזה זכות אנו חוזרים לרשת את הארץ, ולכן מודיענו הכתוב כי גם הירושה הראשונה לא היתה בצדקתנו כ"א ברשעת הגוים, וזכות זו קיימת לעולם גם בעת ההיא. כי הגוים לעולם לא מטיבים מעשיהם אלא מתגברים והולכים ברשעתם. גם ביצי"מ איתא בחז"ל שאמרו ישראל אל משה איך אפשר שהקב"ה חפץ לגאלנו, והרי כל ארץ מצרים מלאה מטנופי וגלולי ע"ז שלנו, ואמר להם משה כיון שחפץ הקב"ה לגאלכם לאינו מביט בטנופת שלכם.

כך גם עתה עלינו לעקור מלבנו כל מחשבת עצב ויאוש ח"ו, ונתחזק בד' א' בתפלה ובתחנונים וכעני עבדים וכו', כן עינינו אל ד"א עד שיתנינו, וישים את ירושלים תהלה בארץ וראו כל אפסי ארץ כי זכר ד' חסדו ואמונתו לבית ישראל.

(14)
פ